

Более высокое качество отпечатка дают так называемые «гибридные чернила». В них в качестве дисперсантов используются красители, молекулы которых по свойствам аналогичны поверхностно-активным веществам: адсорбируясь на поверхности пигмента, они делают его цвет более интенсивным.

Для профессиональной струйной печати (цифровые печатные машины, плоттеры) применяются чернила на основе растворителей (сольвентные) и УФ-чернила.

Сольвентные чернила представляют собой дисперсию пигмента в смеси органических растворителей, с добавками полимера и поверхностно-активных веществ. В качестве основного растворителя в них входит гликолевый эфир или другое вещество, отвечающее технологическим и экологическим требованиям. Поскольку сольвентными чернилами печатают на непитающихся поверхностях, в их состав входят вещества, ускоряющие испарение растворителей, и вещества, реагирующие с материалом, например кетон. Он подтравливает поверхность материала и увеличивает ее сцепление с пигментной пленкой. Точный состав системы растворителей фирмами не раскрывается.

УФ-чернила представляют собой полимеризующуюся систему, не содержащую растворители. В них входят модифицированный пигмент, диспергированный в жидкой, способной к полимеризации смеси, небольшие количества фотоинициатора, смачивателя и ингибитора, который предотвращает полимеризацию при отсутствии света. Чернила закрепляются под действием УФ-излучения в диапазоне 280–350 нм, стабильны при хранении и эксплуатации.

Приведенная информация о чернилах для струйной печати может быть использована в экспертной практике при решении диагностических и идентификационных задач.

Ю. С. Харабуга

науковий співробітник Львівського НДІСЕ

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІДЕО-, ЗВУКОЗАПИСІВ, ВИКОНАНІХ ГРОМАДЯНАМИ З ВЛАСНОЇ ІНІЦІАТИВИ

Протягом 2011 та 2012 років у законодавстві України відбулися певні зміни, що мають відношення до судової експертизи відео-, звукозапису. Йдеться про правовий статус відео-, звукозаписів, виконаних громадянами в ініціативному порядку.

Передусім 20 жовтня 2011 р. Конституційним Судом України було прийнято рішення № 12-рп/2011 у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 62 Конституції України. Згідно з цим рішенням обвинувачення у вчиненні злочину не може ґрунтуватися на фактичних даних, одержаних у результаті оперативно-розшукової діяльності уповноваженою на те особою без дотримання конституційних положень або з порушенням порядку, встановленого законом, а також одержаних шляхом учинення цілеспрямованих дій щодо їх збирання й фіксації із застосуванням заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», особою, не уповноваженою на здійснення такої діяльності.

Як зазначено в рішенні Суду:

— під оперативно-розшуковою діяльністю розуміється система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних і оперативно-технічних засобів;

— завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав і організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства й держави.

Саме такі визначення оперативно-розшукової діяльності містяться в ст. 1 і 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Разом з цим у рішенні також зазначено, що фактичні дані про вчинення злочину чи підготування до нього можуть бути не тільки одержані в результаті оперативно-розшукової діяльності уповноважених на це осіб, а й випадково зафіксовані фізичними особами, які здійснювали власні (приватні) фото-, кіно-, відео-, звукозаписи, або відеокамерами спостереження, розташованими як у приміщеннях, так і ззовні. Тому, як зазначено далі в рішенні, при оцінюванні на предмет допустимості як доказів у кримінальній справі фактичних даних, що містять інформацію про

вчинення злочину чи підготування до нього та подані в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 66 КПК України, необхідно враховувати ініціативний або ситуативний (випадковий) характер дій фізичних або юридичних осіб, їх мету та цілеспрямованість при фіксуванні зазначених даних.

Таким чином, негласне фіксування розмови чи події на технічні засоби фіксації відео та звукової інформації може вважатися формою оперативно-розшукової діяльності лише в разі, коли ця фіксація відбувається в ініціативному порядку як частина системи пошукових, розвідувальних або контррозвідувальних заходів. Тобто, людина заздалегідь знає про протиправні діяння окремих осіб (груп) або розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав (організацій) і самостійно планує отримати інформацію в інтересах безпеки громадян, суспільства й держави.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зняття інформації з каналів зв'язку, застосування інших технічних засобів одержання інформації проводяться за рішенням суду, прийнятим за поданням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника. Про отримання такого дозволу суду або про відмову в ньому зазначені особи повідомляють прокурору протягом доби. Ці заходи застосовуються виключно з метою запобігти злочину чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо в інший спосіб одержати інформацію неможливо.

На жаль, як показує експертна практика, часом у зв'язку з відсутністю відповідного дозволу суду правоохоронні органи пропонують потерпілому самостійно здійснити фіксацію відповідної протиправної події, а деколи навіть передають йому готові звукозаписи, які нібито він робив сам в ініціативному порядку. Але подібна практика суперечить не тільки зазначеному рішенням Конституційного Суду України, а й новому КПК України, який вступає в дію 19 листопада 2012 р. Як зазначено в ч. 1 ст. 258 цього Кодексу, ніхто не може зазнавати втручання в приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Згідно з ч. 4 цієї статті втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним; при цьому різновидом утручання в приватне спілкування є аудіо-, відеоконтроль особи.

Відповідно до ст. 260 нового КПК України аудіо-, відеоконтроль особи є різновидом утручання в приватне спілкування, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування.

Таким чином, виходячи як із рішення Конституційного Суду України від 20 жовтня 2011 р. № 12-рп/2011, так й із змісту ст. 258 нового КПК України, переважна більшість відео- та звукозаписів, здійснених громадянами негласно в ініціативному порядку з метою фіксації відповідної протиправної події, можуть бути визнані такими, що не можуть бути доказами в суді під час розслідування кримінальних справ. Це у свою чергу має суттєво зменшити кількість призначень експертиз, де об'єктами дослідження є подібні записи. З другого боку, як показує експертна практика, не виключені випадки, коли подібні об'єкти дослідження поступатимуть на експертизу й далі під виглядом випадкових записів, зокрема записів, здійснених за допомогою мобільних телефонів. Також рішення Конституційного Суду України формально не стосується цивільних справ, справ про адміністративні правопорушення тощо, тому потребує відповідного роз'яснення Пленумом Верховного Суду України або пленумами відповідних вищих спеціалізованих судів.

Таким чином, дослідження автентичності цифрових фонограм і відеофонограм, записаних за допомогою портативної побутової техніки з функцією звукозапису, не втрачає своєї актуальності, оскільки подібні об'єкти дослідження поступатимуть у судово-експертні установи й надалі, але в меншій кількості.

Ю. С. Харабуга

науковий співробітник Львівського НДІСЕ

ЕКСПЕРТИЗА У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВИД СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

У зв'язку з появою у 2006 р. судової експертизи телекомунікаційних систем та засобів (далі – телекомунікаційна експертиза) в офіційному переліку основних видів експертиз сталися певні зміни в межах компетенції експерта з комп'ютерно-технічного дослідження. Передусім у зв'язку з появою експертної спеціальності 10.17 «Дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів»